

RESTITUIRI RESTITUTIONS

110 ani de la sfințirea Catedralei Mitropolitane din Sibiu

Dragoș BOICU*

În luna mai a acestui an aniversăm împlinirea a 110 ani de la sfințirea Catedralei Mitropolitane din Sibiu care s-a ridicat prin eforturile susținute ale ierarhilor ce au păstorit Mitropolia Ardealului începând cu marele Andrei Șaguna – primul ei ctitor. Contribuția șaguniană nu s-a mărginit doar la constituirea depozitului din care s-au finanțat lucrările de zidire a sfântului locaș, depunând însemnate sume pentru acest vis pe care nu a apucat să-l vadă împlinit, ci a operat o crucială mutație la nivelul conștiinței naționale a românilor, determinându-i să creadă în simbolismul excepțional al unui astfel de edificiu.

După dispute îndelungate, privind amplasamentul catedralei, mitropolitul Ioan Mețianu a luat controversata decizie de a ridica acest grandios și sfânt altar pe locul vechii biserici grecești, care urma să fie distrusă împreună cu o serie de edificii amplasate pe străzile Mitropoliei și Alexandru Xenopol de astăzi, după cum indică rezoluția sinodului eparhial din aprilie-mai 1900: „Biserica catedrală să se edifice pe locul din cetate, Strada Măcelarilor nr. 39, unde se află actuala biserică cu hramul «Schimbarea la Față», mai luându-se și cele trei realități ale Arhidiecezei nr. 37, 41 și 43 din imediata apropiere, iar din strada Brukenthal casa nr. 30, care asemenea este proprietatea Bisericii, precum și realitatea învecinată, îmbiată spre cumpărare”¹.

Dacă despre Catedrala Mitropolitană din Sibiu s-a scris constant și amănunțit², despre bisericuța care a dăinuit până în vara anului 1902 nu avem

* Dr. Dragoș Boicu, membru asociat al Centrului de Cercetare Teologică al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.

¹ Protocolul Sinodului Arhidiecezei din anul 1900, p. 89-96. De fapt au fost dărâmate casele de la numerele 35, 37, 39, 41, 43 din strada Măcelarilor și 28, 30 și 31 din strada Brukenthal. Numărul clădirilor demolate sub supravegherea arhitectului Szálay diferă în funcție de surse (7 sau 8) cf. Valeria Soroștineanu, „Despre catedrala mitropolitană din Sibiu”, în *Transilvania*, nr. 4/2006, p. 34

² Amintim monografiile: Dr. Ilarion Pușcariu, Dr. E. Miron Cristea și Matei Voileanu, *Biserica catedrală de la Mitropolia ortodoxă română din Sibiu. Istoricul zidirii, 1857-1906*, Sibiu,

decât foarte puține informații, iar locul ei în iconomia comunității elene și românești din Sibiul Vechi nu poate fi înțeles la justa valoare dacă nu înțelegem în distrugerea ei dimensiunea arhetipală a unei jertfe creatoare sau răscumpărătoare care este postulată de toate civilizațiile și de toate marile religii ale lumii, fiind o rămășiță a revelației primordiale. O astfel de jertfă trebuie considerată și demolarea bisericii Companiei grecești din Sibiu, care, prin destinul ei unic a pregătit cetatea transilvană pentru găzduirea unei construcții monumentale, înzestrată cu o valoare simbolică menită să exprime unitatea și grandoarea unei comunități care a renăscut după secole de injustiție. Iar această ofrandă a adus un plus de valoare Catedralei Mitropolitane, care poartă în sine istoria și urmele vechii bisericețe zidite acum mai bine de 200 de ani, ce a devenit între timp catedrală arhiepiscopală și mitropolitană, loc de desfășurare a sinoadelor mitropolitane, mărturie vie a puterii de mobilizare a conștiinței naționale și confesionale a românilor din Ardeal.

De aceea am găsit potrivit ca la acest ceas aniversar să redăm publicului cuvântarea arhidiaconului Miron Elie Cristea – viitorul patriarh –, rostită cu prilejul ultimei Sfinte Liturghii slujite în această bisericuță în ajunul demolării ei, un popas omiletic care a evidențiat o dată în plus destinul deosebit și valoarea simbolică pe care a avut-o acest sfânt locaș pentru ortodocșii din Sibiu și din Transilvania, înșiruiind momentele deosebite petrecute în această capelă mică și care au marcat viața întregii Mitropolii a Ardealului. Cuvântarea este completată de articolul apărut în *Telegraful Român* cu ocazia acestui eveniment care a încheiat existența seculară a bisericii grecești din Sibiu (Liturghie de adio³).

**Cuvântare de arhidiaconul Dr. Miron E. Cristea⁴,
rostită în biserica parohiei centrale din Sibiu-cetate, la 30 Iunie 1902,
în ajunul demolării ei⁵**

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh....

„Cei ce samănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera” (Psalm 125, 6)

1908 și Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Catedrala Mitropolitană din Sibiu 1906-2006*, Sibiu, 2006, cărora li se adaugă numeroase articole și studii publicate în paginile revistei *Mitropolia Ardealului* și a *Telegrafului Român*.

³ *Telegraful Român*, nr. 73 marți 2/15 iulie 1902, p. 1

⁴ „Cuvântare de arhidiaconul Dr. Miron E. Cristea”, în *Telegraful Român*, an. L, supliment la nr. 75, sâmbătă 6/19 iulie, 1902. Am redat textul într-o formă cât mai apropiată de originalul tipărit în 1902, păstrând structurile arhaice și punctuația inițială, precum și notele originale ale textului indicate prin [n.red.], și am îndreptat strict acele grupuri de consoane sau diftongii mai greu de înțeles la o primă lectură.

⁵ Pe locul acestei bisericețe și al edificiilor din jurul ei se va zidi noua catedrală a arhiepiscopiei ortodoxe-române din Transilvania [n.red.].

Iubiți Creștini!

Un sentiment de oare-care jale și durere sufletească m-a îndemnat să mă sui la acest loc acum – așa zicând în ultimele momente, ca – descoperindu-l tuturor – să trezesc și deștept și în sufletele altora același sentiment, și astfel – generalisând jalea noastră – tocmai prin aceasta să căutăm a o micșora și împuțina.

Este, – Iubiți Ascultători, – jalea, ce cuprinde pe fiecare om, ce cuprinde în deosebi sufletul credincios și conservativ al Românului, când îl constring împrejurările: a se despărți de un lucru iubit și prețios, – de casa, de căminul, de vatra sfântă, – pe carea părinții și strămoșii lui zeci-de-ani, ori chiar veacuri, au cultivat cu evlavie focul sacru al celor mai scumpe tradiții familiare și naționale.

Într-o situațiune asemănătoare am ajuns acum noi, poporeni bisericești parochiale din Sibiiu-cetate, cari ne apropiem de momentul, când trebuie să ne despărțim nu de vatra și căminul părintesc, ci de un obiect mult mai prețios, și anume de acest edificiu bisericesc, care mai bine de un veac a adunat cu dragoste și căldură pe părinții noștri și pe toți dreptcredincioșii săi fii în jurul și la sinul său de mamă, împărtășind tuturor evangheliceștile-i învățături și povețe, nutrindu-i pe toți cu laptele dulce al credinței noastre strămoșesci, și revărsând asupra tuturor darurile-i cele bogate, pline de încredere și de mângâere în greul ce zilnic îl întâmpinăm în viața privată și publică.

Dar sentimentul nostru de jale nu este izolat, nu se restrânge la marginile înguste ale parohiei noastre centrale; din contră am convingerea, că scirea despre demolarea acestei capele, acestei bisericuțe, va deștepta același sentiment nu numai în inima noastră a Sibienilor, ci în sufletul tuturor dreptcredincioșilor fii ai bisericești noastre din archidieceasă, ba și din metropolia întregă. Astfel abia va fi în biserică noastră cineva – consciu de religiunea sa – care după cuvântul lui Isus Sirach (7, 36) „să se întoarcă de către cei-ce jăluiesc” și simțesc oarecare durere sufletească acum, când aud și văd ciocanul demolatorului, suit în vârful coperișului acestei bisericești; – Dar mai ales va simți împreună cu noi – Sibienii – întreaga noastră preoțime, care pe timpul studiilor clericale ani de a rândul a avut privilegiul a înălța din acest loc și de 2 ori la zi rugăciunile și cererile sale ferbinți către tronul milostivului nostru Creator și Susținator.

Și aceasta împreună-simțire este cât mai îndreptățită, pentru că bisericuța – în care ne aflăm – pe cât este de o parte de mică și de modestă, pe atât este de altă parte de însemnată și de prețioasă pentru trecutul nu numai al parohiei centrale din Sibiiu, ci pentru trecutul și istoria mai nouă a întregii noastre bisericești și archiepiscopii, care – mai bine de un veac – își are reședința sa arhierască în Sibiiu-cetate.

I

Mai ales din două privințe este această bisericuță un monument prețios, mai grăitor decât cuvântul fermecat al celui mai bun autor, un monument istoric pentru trecutul cernit și greu al bisericei noastre ortodoxe-române din iubita noastră patrie.

Dacă ne uităm la ea și la împrejurimea ei, o aflăm simplă, retrasă și ascunsă de vederea lumii, îndărăptul unei ogrăzi (curți) înguste, încungiurată și acoperită din toate părțile de edificii mari și înalte.

Acest fapt ne reaminteste timpul de tristă aducere aminte – nu tocmai îndepărtat – când poporul nostru, credincioșii bisericei ortodoxe, n-aveau nici acel drept de a-și zidi – nu casă proprie, – ci casa Domnului – biserica – în mijlocul orașului, la vederea tuturor, cu frontul la stradă, ca nu cumva icoanele, zugrăvirile, formele bisericilor noastre ortodoxe și române să provoace idiosincrasia, sau nevositatea trecătorilor de altă lege și alt neam.

Ne reaminteste luptele adeseori foarte amare, câte le-au avut strămoșii noștri mai ales în orașele săsesci, de câte ori au încercat a-și zidi biserici la loc mai de frunte (Mediaș etc.)⁶.

Bisericuța noastră n-are nici turn, nici toacă și clopote, cari cu glasul lor evlavios și petrunzător să chieме la timpul prescris de ritualul nostru neîntrecut pe credincioșii sei la slujbele, în cari biserica ortodocsă cu rară pricepere și cu cald patriotism a știut totdeauna și scie și acum împleti în un întreg atât de armonice sentimentele religioase pentru mărirea lui Dumnezeu cu cultivarea celor mai curate sentimente dinastice și cu iubirea cătră țară, în care locuim, și cătră toți locuitorii ei.

Și aceasta stare necompletă, ciuntită și umilitoare, a bisericuțelor noastre din unele orașe provine nu întru atâta din sărăcia credincioșilor lor – căci poporeniile lor erau de regulă din cei mai bogați locuitori ai acelor orașe – ci mai mult din restricțiunile aceluia timp de intoleranță, izvorite acele restricțiuni poate și din motivul, ca nu cumva sunetul clopotelor noastre să deștepte din somn pe vecinii, cari au făcut din zi noapte și să conturbe odichna vecinelor reîntoarse târziu de la soarelele lor, ori dela alte distracțiuni lumesci.

⁶ Am aflat, că proprietarul sas, care a vândut comunei bisericesci gr. cat. Române din Mediaș locul, pe care s-a zidit apoi biserică nouă – a fost atât de persecutat de connaționaliu săi, încât a trebuit să iee lumea în cap și să plece din Mediaș. Ne reaminteste exclamațiunea pesimistică a unui episcop român (pare-mi-se Grigore Maior) care – în urma refuzului de a primi în o comună loc pentru zidirea unei biserici – cuprins de cea mai simțită durere și indignare, a exclamat: „Așa îți trebuie Dumnezeu, dacă ai dat tot pământul Domnilor, ca nici loc pentru propria Ta casă să nu primim” [n.red.].

Între asemenea împrejurări nu-i deci nici o mirare, că și aceasta bisericuță din orașul nostru a trebuit să se retragă, ca o cenușotcă modestă, în dosul edificiilor, cari o încunjuoară.

Și starea tristă a lucrurilor din acel timp – acum mulțumită Domnului trecut – ni se presintă cu atât mai gravă, cu cât și aceasta simplă și retrasă capelă au putut-o zidi și la locul acesta ascuns nu poporul român, ci numai așa numiții neguțători Greci, cari numai ei aveau așa zicând privilegiul acesta, de a zidi biserică și în oraș, și cari de fapt nu erau decât macedo-români, așezați în mai multe orașe din patrie și veniți la noi de la frații respândiți pe frumoasele coline ale Olimpului și pe romanticele văi și câmpii ale Greciei și Macedoniei.

Și cu toate aceste părinții și strămoșii noștri au suportat asemenea stare umiltoare cu creștinească resignațiune, mângâindu-se cu cuvintele sfintei scripturi. „Am cunoscut Doamne, că Tu ești cel ce cercetezi inimile și iubesci umilința” (Paral. 29, 17); și după cuvântul apostolului Pavel (II Timoteiu 2, 25) „în speranța, că Dumnezeu va da adversarilor pocăința spre cunoașterea adevărului, – cu blândeță” dar și cu deplină conștiință a drepturilor, ce le compet, au cerut neîntrupt libertate și egalitate și pentru biserica noastră, cea ce mai târziu a și urmat.

II

De altă parte un prețios monument istoric a devenit pentru noi această bisericuță și prin faptul, că – în lipsa unei biserici episcopesci – un șir întreg de vrednici arhieri de ai noștri au fost constrinși de vitregitatea și greutatea timpurilor a folosi aceasta mică, simplă și modestă capelă de catedrală a lor, căutând a-și îndeplini aicea înalta-le misiune arhipăstorească, apostolică și evanghelică.

Aceasta împrejurare a adus cu sine, că în acest edificiu bisericesc să se petreacă lucruri de valoare neperitoare pentru biserica ortodoxă-română, începând dela 1790, când a fost edificată, și până azi, înainte de demolare.

Ce eram noi ortodoxii, când s-a zidit biserica aceasta, mutându-se credincioșii ei în ea din o capelă provisorie ce se poate vedea și azi – în casa Nr. 15 din strada Poplăcii, acum în posesiunea „Tipografiei Române”⁷

Eram o turmă risipită, slăbită și rămasă dela nefericita desbinare confesională a poporului nostru fără arhieri, ba chiar și fără preoți, care turmă resleată, – încătușată fiind de cele mai negre lanțuri ale intoleranței religioase, – era pe aici să îmbrâncească la pământ și chiar să se stingă.

Dar nici un cuvânt – ori cât ar fi de elocuent – nu poate caracteriza și ilustra mai potrivit umiltoarea stare a bisericii noastre din acel timp, ca și reședința-

⁷ Acum este prefăcută în atelier pentru trebuințele „Tipografiei”, în care apare „Tribuna” și „Foaia Poporului” [n.red.].

colibă dela Reșinari, în care au locuit primii 2 administratori episcopesci sârbi dela Buda; și care și azi se poate vedea în Reșinari, unde proprietarul ei de azi – un țaran – o folosește, ca loc de adăpostire pentru oile sale.

În acele timpuri grele au ridicat neputătorii privilegiați acest local dumnezeesc; și atunci – când a fost mai mare lipsa, când era mai lățit întunerecul și nesiguranța, produse de desbinarea confesională a poporului român, – a început a luci și în această biserică schintea celei mai curate credințe ortodoxe. Asemenea schintei ardea și licăria și în alte părți, aretând poporului neorientat direcția, pe care să meargă spre ținta mântuirii sale religioase, ca și cum a condus odinioară steaua dela răsărit pe Magii vechi, luminând în întunericul păgânătății antice de deasupra celui mai modest locaș din lume, în care s-a născut „lumina cea adevărată”, „lumina lumii” (Ioan 3 și 8), care „a venit în lume, ca tot cel ce crede în ea întru întuneric să nu rămâe” (Ioan 12, 46). Iar din aceste schintei s-a aprins apoi făclia ortodoxismului român, carea reaprinsă odată a luminat tot mai tare, cu tot mai multă intensitate – precum în alte centre ortodoxe – așa și în această biserică; și – precum ostașii marelui Constantin a văzut și cetit pe crucea de foc, ce li s-a arătat pe ceriu, inscripția: „În acest semn veți învinge”; – așa au văzut și cetit și părinții noștri în aureola luminei, ce a strălucit și din aceasta biserică, mângăietoarele cuvinte ale psalmistului (125-6). „Cei ce samănă cu lacrimi, cu bucurie vor seceră”, cari cuvinte i-au întărit și i-au împlut de speranțe mai bune pentru viitor.

Această speranță au fost la început mai slabă, sub administratorii episcopesci și sub episcopii de naționalitate sârbă: Ghedeon Nichitici (1783-1788), Gherasim Adamovici (1789-1796); asemenea sub vicarii administratori, protopopii Ioan Popovici (1796-1804) din Hondol și Nicolae Huțovici (1805-1810) din Hunedora; și sub primul episcop național Vasile Moga (1810-1845); dar speranța slabă de mai înainte a câștigat mereu în intensitate, până când în cele din urmă înțelepciunea rară, energia plină de tact, însoțită de-o neîntrecută râvnă apostolică și dragostea nemărginită și plină de căldură față de biserica noastră strămoșească ale în veci neuitatului nostru Marele Andreiu, au aprins întru atât schintea licăritoare a speranței de-odinioară, încât a devenit un soare întreg, dătător de lumină multă și căldură intensivă. Al acestui nemuritor arhieru este meritul, că speranța în viitorul bisericii noastre strămoșesci din aceasta patrie nu numai s-a întărit, dar s-a prefăcut în o convingere tare, din care au isvorit dragostea noastră nemărginită și conștiința vie a ortodoxismului nostru român, de care azi nici porțile iadului nu mai sunt în stare a ne despărți.

Și acest nemuritor arhipăstor, acest regenerator al bisericii noastre ortodoxe-române din patrie și întemeietor aproape a tuturor instituțiilor culturale bisericesti ce le avem, a folosit această modestă bisericuță, în tot timpul domniei sale, drept catedrală episcopească, mai târziu arhiepiscopească și metropolitană;

și prin valoarea persoanei sale, încărcate de nemărginit respect și nenumărate merite, a dat acest providențial bărbat pentru urmașii, – cari cu evlavie ținem și vom ține veci și pururi la memoria lui – la fie-care piatră, pe care a pășit, la scaunul în care a șezut și altariului, la care a servit, o însemnătate istorică specială, și un preț deosebit.

În nici o altă biserică din întreagă metropolia noastră nu s-au petrecut atâtea și așa valoroase acte pentru noi, ca aici.

1. Așa a primit aicea prin mijlocirea metropolitului Procopiu Ivacicovici și a episcopului Ioan Popasu al Caransebeșului, la 13/25 Ianuarie 1874, cel mai înalt dar preoțesc – darul arhieresc – fericitul Miron Romanul, ales episcop al eparchiei Aradului etc., și ajuns deja după trei pătrare de an urmaș în scaunul arhieriscopesc și metropolitan al marelui Andreiu, în care timp de $\frac{1}{4}$ de veac a condus cu profunditatea minții sale și cu agerimea judecății sale, – căreia se închinau și cei mai mari contrari ai lui – cârma bisericii noastre biserici pe timp de grele tempestăți prin cele mai periculoase locuri și stânci; – și predând aceasta naie⁸ teafără și întreagă în mâinile esperte ale urmașului său, în mâinile actualului nostru arhieriscop și metropolit Ioan.

2. Asemenea aici au chirotonit metropolitul Procopiu Ivacicovici, episcopul Caransebeșului Ioan Popasu și episcopul Aradului Miron Romanul întru archiereu, Duminică în 21 Aprilie (3 Maiu) 1874, pe Preacuvioșia Sa archimandritul Teofil Bendela, denumit arhieriscop al Cernăuțului și metropolit al bisericii ortodoxe din Bucovina și Dalmația. Bendela a fost primul care a purtat aceasta funcțiune în biserica Bucovinei, căci antecesorul lui, episcopul Eugeniu Hacman, a repausat (31 Martie – 12 Aprilie, 1873) înainte de a fi instalat în postul nou creat de metropolit.

3. Iar în Dumineca dela 30 Martie 1875, tot aici a fost sfințit archiereu și actualul nostru arhieriscop și metropolit Ioan Mețianu, atunci ales și întărit episcop al Aradului. Chirotonirea au îndeplinit-o metropolitul Miron Romanul, asistat de episcopul Ioan Popasu al Caransebeșului.

4. Al 4-lea episcop sfințit în bisericuța noastră este actualul episcop al Caransebeșului, părintele Nicolae Popea. Chirotonirea lui s-a îndeplinit în Dumineca dela 11/23 Iunie 1889, și anume prin metropolitul Miron Romanul și episcopul de atunci al Aradului Ioan Mețianu.

5. Cel din urmă archiereu, care a primit darul în bisericuța noastră a fost de curând decedatul episcop al Aradului Iosif Goldiș, chirotonit Duminică, în 4/16 Iuliu 1899, prin metropolitul actual Ioan Mețianu și episcopul Nicolae Popea al Caransebeșului.

⁸ Corabie, navă, arcă.

Așa dar în atâtea rânduri au invocat în acest loc întreg preasfințitul nostru episcopat pogorirea duhului sfânt asupra lor, asupra noastră și asupra tuturor fiilor dreptmăritoarei noastre biserici din patrie și în special asupra membrilor tuturor sinoadelor noastre archidieceesane și a congreselor naționale-bisericesci, cari s-au deschis ori s-au ținut chiar până la fine sub adăpostul acestei biserici, conducând destinele bisericeii, croind prin înțelepciunea celor mai aleși fii ai bisericeii noastre, clerici și mireni – dinte cari pe unii din cei mai valoroși spre marea noastră bucurie avem fericirea a-i numera în șirul ascultătorilor noștri de astăzi și a-i saluta tocmai astăzi în mijlocul nostru⁹ – soarta prezentă a bisericeii și indigitând direcțiunea, în care și pe viitor are să înainteze.

Cu deosebire va trebui să rămână neuitat acel moment de mare valoare pentru biserica noastră din întreaga provincie metropolitană, că în această bisericuță a prezentat nemuritorul Șaguna proiectul său de „statut organic”, pe lângă epocalele cuvinte din cuvântarea sa de deschidere a sesiunii congresuale din 1868.... „depun cu desăvârșita odichnă sufletească toată competența legislativă și administrativă a bisericeii noastre naționale în mâinile congresului present și al celor viitoare congrese, cari singure sunt reprezentanțele legale și canonice ale întregii noastre provincii metropolitane, prin urmare competente de a duce și conduce trebile administrative-economice bisericesci, școlare și fundaționale. De astăzi încolo depun și responsabilitatea pentru ulterioara soarte a bisericeii în mâinile acestui congres...”

Aici a ținut dl Dr. Alexandru Mocsonyi remarcabila sa vorbire, prin care a introdus spiritul democratic în statul nostru organic. Aici au decurs toate desbaterile asupra lui până la definitiva lui stilisare și acceptare.

Dar nu numai pentru istoricul rece este de interes mai mare această biserică; ci și pe foarte mulți particulari dintre fiii bisericeii noastre, – cari au avut ocaziune a intra în acest local al Domnului la ocaziuni mari și festive, – îi leagă multe, frumoase și neuitate aduceri aminte de acest edificiu.

Eu unul, și cu mine sunt preacovins că și mulți alții, în această bisericuță modestă am avut fericirea a fi plăcut atinși de cele mai sublime, mai simțite, mai divine și mai neșterse impresiuni și emoțiuni religioase, produse în sufletul nostru de unele dintre neîntrecutele cântări bisericesci ale fostului nostru profesor semi-

⁹ Era present dl. Dr. Alexandru Mocsonyi, carele – pe lângă multe altele – a propus și §-ul 175 din statutul organic ca „limba oficială în toate trebile bisericesci, școlare și fundaționale atât în întrucât și în afară este cea romană”. Asemenea dl Partenie Cosma, care e subscris ca notar pe textul original al Statutului organic, ca unul care a dat mână de ajutor metropolitului Șaguna, până în momentul ultim, când textul statutului a fost înaintat la guvern spre aprobare. De față era (sic!) dintre deputații, cari au participat la congresul din 1868, dl Dr. Atanasie Matienescu, pe atunci asesor comitatens; asemenea și dl Dr. Avram Tincu, atunci avocat în Orăștie [n.red.].

narial și ale măiestrului Dima și predate cu farmec pătrunzător de artistic instruitul său chor bisericesc.

Cine nu-și aduce aminte – de pe timpul când corul lui Dima era la culmea prestațiunilor sale, – de acele sublime sentimente, ce furnicau în întreg internul nostru? elevându-ne sufletul și ridicându-ni-l în sferile celor mai înalte meditațiuni religioase și plutindu-l acolo pe undulațiunile și vibrațiunile armoniei, născute din rugăciunile pline de evlavie ale întregului nostru episcopat și cler superior și din cântările admirabile, ce răsunau de pe acea (arată cu mâna) galerie simplă, contopite cu oftatul adânc-religios eșit involuntar din inima ascultătorilor încremeniți într-un religios estas?

III

Era cu neputință, ca asemenea „duh umilit”, asemenea „inime înfrânte și smerite”, și atât de curate jertfe duhovnicesci, aduse de toți dreptcredincioșii fii pe prestolul și jertfelnicul acestei biserici, să nu străbată la înălțimele cerescului nostru părinte, carele după mulțimea milei sale nu s-au întors de cătră cei-ce și-au plecat cu smerenie Lui-și capetele lor; ci de pe tronul măririi Împărăției Sale cu părintească dragoste a primit rugăciunile noastre, ce se înălțau la ceriu pe fumul de tămâie, ca și oare-când fumul dela jertfa lui Avel; și în nemărginita-i bunătate și îngrijire de cei strimtorați ne-au întărit cu cuvintele scripturii: „Nu te teme turmă mică (Luca XII, 32), pentru-că aproape este Domnul de cei umiliți; și pe cei smeriți cu Duhul îi va mântui” (Ps. XXXIII, 19), și prin glasul evangelistului Ioan (16, 20) care des ne repeta încurajarea: „Amin, amin, grăesc vouă: Că voi veți plânge și veți suspina, iar lumea se va bucura, și voi vă veți întrista, dară întristarea voastră se va întoarce întru bucurie”.

Aceste evengelinesci încurajări ni-au umplut de mângăiere, ne-au întărit; și cu cât am fost mai asupriți de „lumea”, carea se bucura de umilirea noastră, cu atât ne am apropiat cu mai multă încredere în jurul acestui jertfelnic, și ne-am alipit mai tare de sinul cald al acestei biserici, în care ne era dat a asculta glasul Celui, ce pe nimeni nu respinge dela sine, dacă cu credință și cu dragoste se apropie de El; și în cele din urmă s-a împlinit și cu noi cele zise de Isus Sirach (14, 2). „Fericit este... carele nu a căzut dela nădejdea sa”.

Alipirea noastră cătră această biserică și nestrămutata ei credință a fost adică resplătită cu îmbelșugare, căci cu binecuvântarea lui Dumnezeu „turma mică” de-odinioară s-a înmulțit, încât aceasta bisericuță îngustă nici pe departe nu mai este în stare a cuprinde pe toți mielușei ei, și a corespunde necesităților noastre de azi, puterile nu s-au înmulțit și „cei căzuți iarăși ne-am ridicat”; mijloacele materiale, – adunate cu mult spirit de jertfă de fericitul întemeietor al fondului catedralei, Andreiu, chivernisite cu mare îngrijire și conștientitate de urmașii săi în scaunul

arhiepiscopesc Miron și Ioan – au sporit întru atâta, încât astăzi stăm în pragul îmbucurătorului fapt, ca să putem înnoi cu desăvârșire Sionul Domnului.

Și avem firma speranță, că cu ajutorul Celui de sus, actualul nostru arhiepiscop și metropolit și cu toți actualii consilieri și împreună-muncitori, se vor învrednici de fericirea antedecesorilor lor, adică de-a vedea noul Sion ortodox și românesc, înălțându-și turnurile și crucile sale spre Stăpânul lumii și strălucind în toată frumusețea sa, precum o cere aceasta sublimitatea învățăturilor lui Christos, ce se propovăduiesc în el, măreția ritului oriental, și după cum se cuvine să fie Sionul unui popor numeros, cum e al nostru.

IV

Considerând momentele istorice expuse în cele de până aici, – cari dau o valoare specială acestei biserice, – mulți, – cu deosebire elementele mai tinere – am crezut de bine a stăruii, ca noaua catedrală să se zidească la alt loc deschis, într-un parc mai liber și mai larg, iar acest edificiu să se păstreze, ca un monument pentru noi prețios și mai grăitor, decât cuvintele istoricului rece; dar majoritatea mare a forurilor bisericesti competente și legale au decretat, ca tot pe acest loc să se ridice acest Sion al Românilor ortodoksi din țară, adică în mijlocul orașului, precum au dorit aceasta atât Marele Andreiu, cât și fericitul metropolit Miron și actualul cap al bisericii noastre metropolitul Ioan.

Basați pe acest fapt otăritor, trebuie să privim în decisul – de a zidi pe acest loc noaua catedrală –, înșasi voia lui Dumnezeu, manifestată prin votul factorilor competenți, căreia datori suntem a ne închina toți.

Cunoscută este din s. scriptură a Testamentului vechiu – când nu era statorită dogma, că Dumnezeu este pretutindena de față – aceea credință a poporului evreesc, că Dumnezeu – Stăpânul întregului univers – se coboară și petrece cu predilecție mai ales în unele locuri de pe pământ, unde ascultă cu deosebită plăcere imnele de laudă și rugăciunile credincioșilor săi, primesce jertfele aduse de ei, alină cu milostivire durerile și oftările făpturilor sale și împlinesce cu părintească bunăvoință și îndurare cererile lor.

Așa d.e. scim din cartea „Facerei”, că – după ce s-a aretat Dumnezeu patriarhului Avram și i-a promis, că „binecuvântând va binecuvânta și înmulțind va înmulți seminția lui, ca stelele cerului și ca năsipul de pe țărmurile mării” (XXII, 17) – acesta, – adică patriarhul Avram, – „a zidit acolo jertfelnic Domnului, celui ce i s-a arătat” (XII, 7).

Eară la cartea „Eșirii” aflăm, că uneori însuși Dumnezeu a destinat și ales locul, pe care a dorit să i se ridice altare și unde a dorit să se arete poporului său. Așa a poruncit Dumnezeu robului său Moisi, zicând: „Spune fiilor lui Israil: Și veți face mie aicea sfânt locaș și mă voi arăta întru voi” (XXV, 8).

Deci – cu toate că după învățăturile nouă ale lui Christos cunoaștem, că ziditorul universului este duh nemărginit și necuprins în spațiu, că „ceriul este tronul șederii lui și pământul este așternutul picioarelor lui” și în urmăre în tot locul îi putem înălța rugăciunile noastre; – totuși, – considerând, că duhovnicescile jertfe, aduse de noi și de părinții noștri pe acest jertfelnic, le-a primit cu dragoste, că rugăciunile făcute la acest sfânt altar le-a ascultat cu părintească răbdare și, că deci noauă în această bisericuță, la acest loc, ni s-a arătat – binecuvântându-se și înmulțindu-ne seminția și turma mică de odinioară, – suntem foarte îndreptății a ține cu sfințenie și cu tărie la acest loc, ba a esclama, plini de bucurie împreună cu patriarhul Iacob¹⁰:

„Cu adevărat se află Dumnezeu pe locul acesta; aici nu este alta, decât casa lui Dumnezeu și poarta ceriului” (Facere XXVIII, 16)

Ori cât deci ne-ar cădea de greu și ori cât ne-ar dura despărțirea de această bisericuță binecuvântată de Dumnezeu – care pentru noi de un veac este ușa pe care ni se face posibilă apropierea de părintele nostru ceresc, – totuși atât acum cât și după demolare, trebuie să ne nisuiim a recâștiga sufletului nostru liniștea de lipsă, mângăindu-ne cu graiul Evangelistului Ioan, care ne zice: „Voi acum întristare aveți; dar earăși vă voi vedea pre voi și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua dela voi” (Ioan XVI, 22) ... căci mărirea cea de pe urmă a casei acesteia mai mare va fi, de cât cea dintâiu, și în locul acesta voi da pace”. (Agen II, 10).

În urmăre – după atâtea semne de bunăvoință, câte aici ni le-a descoperit mila cea nemărginită a lui Dumnezeu – datorință aveam a urma exemplului împăratului Solomon și a-i ridica aici – la locul acesta – un alt locaș mai măreț, mai împodobit și mai corespunzător timpurilor, ca astfel la timpul seu și noauă, – celor întruniți în noul Sion, – să ne poată zice Dumnezeu cuvintele rostite cătră Solomon ziditorului vestitei case a Domnului, ... „am sfințit casa aceasta, care o ai zidit, ca să se pue numele meu acolo în veci, și vor fi ochii mei acolo și inima mea în toate zilele” (Cartea I a Împeraț. IX, 3)

*

Așa dar încâte-va zile această bisericuță nu va mai fi, și mulți dintre noi – cu lacrimi în ochi – vor privi demolarea și dispariția ei.

Dar aceste lacrimi –isvorite din adâncul convingerilor noastre religioase – fie-ne pentru toți mijlocul curățitor, care să ne spele sufletul de întinăciunea învechitelor păcate, ce ne îngreunează și ne apasă; să fie mijlocul, care să ne

¹⁰ Când a fugit de fratele său Esau în vis i s-a arătat Dumnezeu și deșteptându-se a făcut exclamația de mai sus [n.red.].

„omoare patimile cele trupesci, cari ne strică sufletul”, și să ne alunge gândurile cele viclene, cari ușor să furișează în internul nostru și ne alunecă din nou pe povârnișul grelelor păcate.

Întristarea, ce ne cuprinde acum la demolarea bisericii vechi și gândul, ce sboară înainte – închipindu-și frumseța Sionului nou – fie-ne momento, care – în tot timpul de clădire a bisericii nouă – să ne ridice mintea și inima spre Dumnezeu, să ne reîmprospeteze poruncile Lui, să ne abată dela toate cărările greșite, să ne întărească tăria voinței morală și trupească, și să ne îndrepte spre calea pocăinței¹¹, a curăției, a înnoirii noastre – ca astfel – atunci, când vom sta – preste câți-va ani – înaintea portalului de intrare în noul Sion și ne vom vedea din depărtare strălucind în toată frumseța iconostasul și internul lui – conștiința sufletului nostru să nu ne poată reaminti figuratul înțeles al cuvintelor din cântarea (luminânda) bisericească: „Cămara Ta, Mântuitorule, o văd împodobită, dar îmbrăcăminte nu am, ca se intru întrânsa”.

Vă pun deci tuturor și cu toată căldura la inimă, ca încă de pe acum, în fie-care zi, să rugați fie-carele și toți pe înduratul și bunul Dumnezeu, zicându-i „Luminează-mi haina sufletului meu, Dătătoriule de viață”, ca astfel „înoiți”, cu sufletul pocăit și împăcat și împodobiți cu strălucirea vârtuților creștinesci, să putem intra în catedrala, ce se va ridica pe acest loc, și care ne va deschide porțile sale și ne va primi întru frumseța casei sale.

Iar acum, iubiți ascultători și creștini, – îndreptându-ne cu fața spre răsărit și plecând genunchile noastre – să rostim cu toții împreună ultima rugăciune în acest local al Dumnezeului nostru, zicând din adâncul inimilor.

„Doamne, ceta ce ăncă ai trimis pe preasfântul Tău Duch preste apostolii Tăi” și preste dreptcredincioșii fii din trecut ai acestei biserice, „pe acela Bunule, nu-l lua nici dela noi cei de azi, ci ne înnoește pe noi și pre toți urmașii noștri, cari ne rugăm și în veci ne vom ruga Ție. Amin.

Liturghie de adio¹²

Ultima liturghie servită eri în biserica parochială din Sibiiu-cetate a fost pentru credincioșii cari au asistat la ea prilej de rară elevațiune sufletească. Însu-și serviciul divin pare că era altul, mai solemn, mai pătrunzătoriu, de-și a fost oficiat numai de protopresbiterul-paroch Ioan Papiu asistat de protopresbiterii asesori consistoriali Nicolae Ivan și Mateiu Voilean și de diaconul archivariu consistorial Dumitru Câmpean. Însa-și dispoziția sufletească a credincioșilor părea că e oare-

¹¹ „Întristarea cea după Dumnezeu pocăința este” [n.red.].

¹² *Telegraful Român*, nr. 73 marți 2/15 iulie 1902, p. 1.

cum deprimată, – și cum, nu!, când serviciul de ieri a fost serviciul ultim, serviciul de adio de la biserica lor, martoră 112 ani la evenimente însemnate pentru istoria bisericii noastre ortodoxe române.

Public n-a fost tocmai mult (o parte însemnată din societatea română sibiiană fiind absentă din Sibiiu), dar a fost distins și ales. Erau prezenți dd.: Dr. Alexandru Mocsonyi, presidentul „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român”, sosit la Sibiiu să presideze ședința comitetului Asociațiunii, Dr. Atanasie Marienescu, jude de tabla în pensiune și membru ordinar al Academiei române, Iosif Vulcan, membru al Academiei române și president al „Societății pentru crearea unui fond de teatru român”, sosit la Sibiiu să presideze ședința comitetului acestei societăți, profesorul I. Negruțiu (Blaj), Emanuil Ungureanu, avocat în Timișoara, Dr. Iuliu Olariu, directorul institutului teologic din Caransebeș, Traian Barzu, referent în senatul epitropesc al consistoriului din Caransebeș, Traian Barzu, referent în senatul epitropesc al consistoriului din Caransebeș, Grigorie Pletos, protoiereu și profesor de religiunea ortodoxă la gimnasiul din Năsăud, Alexă Onițiu, jude regesc în pensiune, Virgil Onițiu, directorul gimnasiului gr. Or. Român din Brașov, Arseniu Vlaicu, directorul școalei comerciale române din Brașov, Dr. Iosif Blaga, profesor la gimnasiul din Brașov, George Dima, profesor de muzică la gimnasiul din Brașov, N. Petra-Petrescu, directorul filialei „Albina” din Brașov, Zaharie Boiu, protopresbiter și asesor consistorial pensionat, Moise Lazar, protopresbiter, asesor consistorial, Ioan Căndea, protopresbiter al tractului Avrig, Simion Popovici, preot militar pensionat, protopresbiter onorariu, colonel Munrwanu, Pantaleon Lucuța, căpitan în pensiune, asesor consistorial onorariu și cassariu, Dr. Vasile Bologna, profesor seminarial și director al școalei civile de fete a Asociațiunii, Ștefan Stroia, protonotariu comitatens și asesor consistorial onorariu, Ioan de Preda, avocat, Dr. Octavian Russu, avocatul Albinei, Dr. Ilie Beu, medic, Dr. Simion Stoica, medic (Bran) și alți mulți, ear dame au fost: dna și dșoarele P. Cosma, dna P. Lucuța, dna V. Bologna, dșoara Petrașcu, directoară a internatului școalei civile de fete a Asociațiunii, dșoara Pipoș, dșoarele Moga, dșoarele Cristea, etc. etc. Asemenea și clasa de mijloc a meseriașilor și țăranilor, a fost bine reprezentată; foișorul era aproape ticsit de coconițe și soții de meseriași.

Tinerul predicator dr. Miron E. Cristea poate fi deplin mulțămit, că prin norocoasa coincidență a ultimei liturgii de ieri în biserica parochială din Sibiiu-cetate și a întrunirii aici în Sibiiu a secțiunilor literare-știentifice ale Asociațiunii și a comitetului societății pentru fond de teatru român i s-a dat ocaziune să-și rostească în fața lamurei societății române prima predică, pe care a rostit-i după îmbrăcarea rasei monachale. Fie-i aceasta bun augur pentru cele viitoare!

Din decursul liturgiei e de remarcă că la eșirea cu sfintele daruri, în firul pomenirilor obicinuite părintele protopresbiter Ioan Papiu a pomenit pe „toți archi-

episcopii, episcopii, protopresbiterii, presbiterii și diaconii cari au servit în această biserică, vii și morți”... , un adaus acesta, care a făcut bună impresiune asupra credincioșilor, ear după otpust îngenuncheat în ușa altariului, a cetit rugăciunea de mulțămită.

Am lăsat la urmă momentul cel mai remarcabil din decursul serviciului divin de eri: predica noului nostru monach și asesor consistorial Dr. Miron E. Cristea. Mâncând de la cuvintele psalmistului: „Cela ce samănă cu lacrimi, cu bucurie va secera” (Ps. 125), timp de 52 minute face istoricul bisericeii parochiale din Sibiiu-cetate, accentuând momentele de mare valoare pentru biserica noastră, petrecute între zidurile ei (ținerea primului congres, votarea statutului organic, hirotonirea a 5 arhieriei, etc.) și relevând jalea ce parochienii ei o simt în momentul în care pentru ultima-dată sunt întruniți în ea, aplică cu frumoasă întorsătură partea a doua din cuvintele psalmistului: „cu bucurie veți secera”. Jalea ne este trecătoare, căci – mulțămită Providenței, care nici în timpuri de cele mai amare cercări nu ne-a lăsat peirii, și mulțumită nemuritoriului Andreiu, întemeietoriul fondului pentru zidirea catedralei, – în locul acestui edificiu modest se va ridica un nou Sion...

Puternic a fost tinerul predicator deosebi unde schițând năcazurile și primejdiile prin cari turma cuvântătoare a bisericeii ortodoxe române din patrie după ne-fasta desbinare confesională a avut să le îndure, arată cum încet pe încetul a început de nou să licărească schinteia speranței într-un viitoriu mai bun, care schinteie, alimentată de tăria în credință a poporului, de munca fără seamăn a arhieriei și frunțașilor bisericeii noastre ortodoxe, deosebi a nemuritoriului Andreiu, a devenit făclie luminoasă, ear în urmă soare strălucitoriu, la razele și căldura căruia ne simțim așa de tari, că „nici porțile iadului nu ne vor putea desbina de cătră biserica noastră ortodoxă-română strămoșească”...

Poetic a fost, unde zicând că prin faptul că de-și mică și modestă și ascunsă în fundul unei curți, această bisericuță a servit marelui arhieriu Șaguna drept catedrală episcopească, ear în urmă arhieriepscopească și mitropolitană, și prin aceasta toată lespede de peatră pe care a călcat el, scaunul acela simplu în care a șezut el, altariul acela modest, la care el, nemuritoriul regentor al bisericeii noastre, timp de peste un pătrar de secol a servit Domnului, – au primit deosebită însemnătate nu numai pentru parochienii ei, ci pentru toți credincioșii bisericeii ortodoxe române din această patrie. Ear frumoasele elogii aduse lui G. Dima și eminentului său cor seminarial, care prin sublimatele cântări de atâtea ori ni-a ridicat sentimentele în sfere înalte, unde uitând de toată grija cea lumească, gândul ne era îndreptat la cele ceresci, ... au fost doar cea mai frumoasă și mai impresionătoare parte a prediceii...

*

Astfel ni-am luat eri rămas bun de la bisericuța noastră, cu dorul, ca toți, în pace și cu inimă curată să întrăm acuși în – nouș Sion, îmbrăcați în haina smereniei, a curățeniei și evlaviei nefățărte.